

„Работата мя принуди да поминж околу 15 о. м. (т. е. ноември) и прѣзъ главното село Крушово (охридскѣтъ епархіѣ), въ което ся остановихъ почти единъ мѣсець. Това главно село Крушово по настоящему сѣ населява отъ 600 семейства христіански, и іе било чисто бѣлгарско, както и самото му названіе го посвѣдоचाва. Отъ единъ обаче вѣкъ насамъ прибѣжище ради пресѣлили сѣ отъ сѣвернитѣ страни на Тесалія и Албанія разни Власи и Арнаути¹⁾, които съ тѣхнитѣ богатства и хитрости освоили постепенно отъ простодушнитѣ Бѣлгари секоя църковнѣ и гражданскѣ властѣ, и бѣднитѣ Бѣлгари лишени отъ секое първенство, загубили писменнитѣ си языкѣ отъ черквитѣ и отъ училищата. Отъ нѣколко врѣме обаче почнали и тѣ да ся възраждатъ, както по сичкитѣ околности които ся населяватъ отъ чисто турскій и бѣлгарскій народъ. Секому е извѣстно безъ сумнѣніе, че въ реченото село ся устрои една бѣлгарска църква съсъ иждивеніето на Бѣлгаритѣ, която за да усвожѣтъ необходимо бѣше и сраженіе, което и стана въ врѣмето на освященіето ѣ, и тѣй ѣ освоили отъ лукавитѣ нокти на Влахо-арнаутскійтъ грѣцизмъ... Постепенно узналъ народѣтъ, че черквата безъ училище была мрѣтва, както и вѣрата безъ добритѣ дѣла, за това опрѣдѣли народѣтъ еднѣ Бѣлгарскѣ общинѣ отъ 12 лица, отъ които 4 ся назначихъ за надзиратели (епитропи) на новоустрояемото въ Крушово бѣлгарско мѣшко и дѣвическо училище, да бждатъ вынагы за ползѣтъ и благочиніето на духовнитѣ заведенія... За учитель на Бѣлгарското въ Крушово училище съгласихъ Г-на Ивана Б. Шумкова, преждебывшійтъ грѣцки учитель въ Крушово; а колкото за дѣвическото търсѣтъ еднѣ учителка.

„Това достопохвално дѣло на Крушовскитѣ Бѣлгары като видѣхъ тѣхнитѣ съграждане (Власи-Арнаути) имъ дойде непріятно... Подбудени обаче отъ голѣмѣтъ завистъ и лошомысліе предъ дожажданіето на С. Мелетія въ Крушово, обѣщахъ ся да даджѣ на Бѣлгарытѣ 30,000 гроша, само да не бжде въ Крушово Бѣлгарскы учитель Ив. Б. Шумковъ: но секоя надежда имъ бы напразно.

„...На конецъ за да гы удовлетвори Мелетія, обѣщахъ ся да му ся подпишатъ, че тѣ (Власитѣ) ще да останѣтъ подѣ

¹⁾ Власитѣ дошли въ Крушово слѣдъ разореніето на голѣмия влашки центъръ Москополе въ 1788 год., а албанцитѣ прииждали до най-ново врѣме.